

Ganzen tellingen in Nederland en Vlaanderen in 1984/85

Geese counts in the Netherlands and Flanders (Belgium) in 1984/85

GANZENWERKGROEP NEDERLAND/BELGIË

De winter van 1984/85, die twee perioden met strenge koude kende, bracht opnieuw veel ganzen naar Nederland en België. Zo konden ondanks het matige (Kolgans, Rietgans) tot slechte broedseizoen (Rotgans, Brandgans) toch zeer grote aantallen ganzen in het Noordzeegebied worden aangetroffen (tabel 1). Voor de Rietgans werd zelfs een record-aantal vastgesteld. De officiële teldata waren in dit seizoen: 27-28 oktober (Grauwe Gans), 15-16 december (Kleine Rietgans, Brandgans), 12-13 januari (alle soorten), 16-17 februari (alle soorten) en 17-21 mei (Rotgans). Het was de eerste keer dat er volgens dit gewijzigde en beperkte programma geteld werd. Ondanks de geringere telinspanning die werd gevraagd, verliepen de tellingen in de winter in ZW-Nederland zeer moeizaam; met name voor de Rotgans was de januari-telling zeer onvolledig (zie voor teldistricten figuur 1, voor eerdere verslagen Ganzenwerkgroep Nederland/België 1978-86 en voor gegevens uit België Kuijken *et al.* 1986).

Het weer

Hoewel er geen records gebroken werden, was de winter van 1984/85 vrij streng. In november was het weer overwegend zacht, maar op 17.11 viel er wat sneeuw. December was een maand met vrij zacht weer en zonder vorst van betekenis. Januari was daarentegen zeer koud. Er was een vorstperiode van 2 tot 20.1, waarbij er vanaf 4.1 in vrijwel geheel Nederland een sneeuwdek lag. In De Bilt werden in deze periode 16 ijsda-

Figuur 1. Indeling van Nederland en België ten behoeve van de ganzen tellingen. Map of the Netherlands and Belgium with count districts.

gen (gehele etmaal temperatuur beneden 0 °C) gemeten. Hierna volgde een periode met zachter weer, waarbij het in de eerste dagen van februari zelfs bijzonder zacht was. Er kwam echter opnieuw vorst. De tweede koudeperiode duurde van 7 tot 20.2. In De Bilt werden nu zeven ijsdagen geteld. De maand was verder opvallend droog. Sneeuw viel er in deze vorstperiode vooral in het zuiden van Nederland. Maart was vrij koud en zeer somber. Hoewel het midden in de maand 's nachts vaak vroom, was er overdag geen vorst van betekenis. April was vrij zacht, nat en somber. Mei was, afgezien van de eerste dagen, warm voor de tijd van het jaar.

Tabel 1. Seizoenmaxima (afgerond) en percentages eerstejaars in 1984/85 in Nederland en België. Peak numbers (rounded) and juvenile percentages in the Netherlands and Flanders during 1984/85.

Soort Species	Maximum		% ¹
	Nederland	Flanders	
Rietgans <i>Anser fabalis</i>	183000 (feb)	1800 (feb)	17, 24/38
Kleine Rietgans <i>A. brachyrhynchus</i>	17000 (nov)	9800 (dec)	20/31
Kolgans <i>A. albifrons</i>	311000 (jan)	38000 (jan)	21/29
Grauwe Gans <i>A. anser</i>	60000 (okt)	200 (okt)	—
Brandgans <i>Branta leucopsis</i>	58000 (jan)	120 (jan)	6/8
Rotgans <i>B. bernicla</i>	63000 (mei) ³	18 (jan)	3/—

¹ veldwaarnemingen/vangsten RIN-ganzenvangers field observations/catches of geese fowlers;
² ondersoort subspecies rossicus, fabalis; ³ aantal voor Deltagebied geschat number for SW. Netherlands estimated.

Rietgans *Anser fabalis* (tabel 2, 3)

Verspreiding en aantallen De eerste 13 Rietganzen werden half oktober in de provincie Groningen gezien. Half november was de soort ook in het zuiden van het land aanwezig. Het totaal bedroeg toen voor Nederland 1150. Omstreeks midden december werden er in Nederland 17 000 Rietganzen geteld, waarvan de meeste zich ophielden in de Noordoostpolder en in het Deltagebied. Kort daarop moeten er grote aantallen naar ons land zijn gekomen, want op 21-22 december werden er ruim 14 000 geteld rondom de Bijland bij Lobith en in de Ooijpolder bij Nijmegen. Ook in Vlaanderen verschenen toen Rietganzen, met een maximum van 209 op 27.12.

De koude die rond de jaarwisseling inviel, bracht nog veel grotere aantallen naar het Noordzegebied, hetgeen resulteerde in het hoge januari-totaal van 120 000. Vooral langs de Grote Rivieren verbleven rond midden januari zeer omvangrijke concentraties, terwijl ook in het Deltagebied, in Noord-Brabant en in Overijssel flinke groepen werden aangetroffen. In Vlaanderen bleef het aantal toen echter beneden de 500. Daar werd het wintermaximum pas begin februari bereikt, met 1800 ganzen op 2.2.

Onder invloed van de voortdurende koude, vooral ten oosten van ons land, nam het aantal Rietganzen in de loop van de winter nog verder toe. Zodoende leverde de februari-telling voor Nederland het nieuwe record-cijfer van 183 000 Rietganzen op. Hiervan verbleef het leeuwedeel (115 000) in het stroomgebied van de Grote Rivieren. Ook in de provincie Groningen was deze

soort toen zeer talrijk. Er werden er 25 000 geteld, vooral in de wijde omgeving van de Dollard.

Zoals al vaker na een strenge winter geconstateerd is, verliep de wegtrek langzamer dan normaal. In de eerste decade van maart werden er nog duizenden geteld, die echter aan het einde van die periode grotendeels verdwenen bleken te zijn. Wel werd op 9 maart nog een groep van 1500 gezien in de polder de Ronde Hoep bij Ouderkerk a/d Amstel. In Vlaanderen werden de laatste Rietganzen (15 vogels) op 2 maart gezien, in Nederland op 29 april (30 in het Lauwersmeer).

Samenstelling van de populatie In januari werden er in Nederland 17 000 Taigarietganzen (ondersoort *fabalis*) geteld. Zoals gebruikelijk steeg het aantal van deze vogels nadien nog aanzienlijk, waardoor de februari-telling er 23 000 opleverde. Er zijn nog nooit eerder zoveel Taigarietganzen in ons land vastgesteld (van den Bergh 1985). Omdat niet alle tellers het onderscheid maken, lag het werkelijke aantal vermoedelijk nog hoger! De Toendrarietgans (ondersoort *rossicus*) was dit seizoen eveneens in februari talrijker dan in januari. Waren er tijdens de midwintertelling 103 000 aanwezig, de telling rond midden februari gaf een aantal van 160 000 te zien.

Bijzonderheden Buiten de vaste pleisterplaatsen hielden zich deze winter grote groepen Taigarietganzen op in Overijssel en Gelderland. Zij foerageerden daar vooral in de stroomdalen van rivieren. Voor beide provincies te zamen bedroeg het aantal in januari en februari respectie-

Tabel 2. Aantallen Rietganzen in Nederland en Vlaanderen in 1984/85. *Numbers of Bean Geese in the Netherlands and Flanders during 1984/85.*

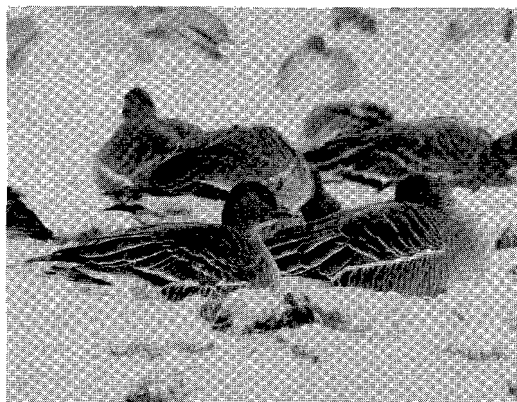
Regio <i>Region</i> ¹	medio okt	medio nov	medio dec	medio jan	medio feb	medio mrt
Noord-Nederland	13	54	1472	3070	31230	—
Midden-Nederland	—	360	8550	78750	141390	320
Zuid-Nederland	—	730	6570	38120	10490	10
Vlaanderen	—	1	1	410	481	0
Totaal <i>Total</i> ²	13	1150	17000	120000	184000	330

¹ zie figuur 1 see fig. 1; ² afgerond rounded

Tabel 3. Aantallen Taigarietganzen *A. f. fabalis* in Nederland in 1984/85. *Numbers of European Bean Geese A. f. fabalis in the Netherlands during 1984/85.*

Regio <i>Region</i> ¹	medio okt	medio nov	medio dec	medio jan	medio feb	medio mrt
Noord-Nederland	0	0	—	1940	2380	—
Midden-Nederland	—	10	100	11750	18630	320
Zuid-Nederland	—	260	420	3420	1720	10
Totaal <i>Total</i> ²	—	270	520	17000	23000	330

¹ zie figuur 1 see fig. 1; ² afgerond rounded.

Rietganzen, januari 1985, Noordoostpolder (Jules Philippo-
na). *Bean Geese* *Anser fabalis*.

velijk 11 000 en 18 000. Waarschijnlijk werd de verspreiding in sterke mate bepaald door de aanwezigheid van open water daar. Het voedselgebied Echteler Heide, Duitsland, dat in de winter van 1983/84 ontdekt werd, is dit seizoen niet door de Taigarietganzen van de Engbertsdijk-
venen gebruikt (Hazelhorst 1985). Bij een onderzoek aan de Taigarietganzen van de Kam-
pinasche Heide werden enkele nieuwe voedsel-
terreinen ontdekt (Denteneer & Hoogerwerf
1985).

Bij de Toendrarietganzen viel deze winter de sterke concentratie langs de Grote Rivieren op, terwijl deze ondersoort in het noordelijke deel van het Deltagebied merkwaardigerwijze slechts in zeer klein aantal gezien werd. In januari wa-
ren er hier minder dan 2000 aanwezig, terwijl in februari het aantal zelfs beneden de 1000 bleef.

De groei van het aantal Toendrarietganzen dat in de typische *fabalis*-gebieden foerageert, zette ook deze winter door. In de Groote Peel waren in februari 1985 wederom méér Toendra-
rietganzen (1250) dan Taigarietganzen (845) aanwezig. Parallel aan deze ontwikkeling ver-
schijnt *rossicus* in toenemende mate op de ont-
gonnen heidevelden in het zuidoosten en midden van Noord-Brabant.

Leeftijdsbepalingen Dat het broedseizoen 1984 voor de Rietganzen matig is verlopen, blijkt uit het feit dat in de winter 1984/85 onder 4673 Toendrarietganzen slechts 16.6% jongen werd geteld. Een beter broedrendement toonde de Taigarietgans, waarbij onder 1185 vogels 23.8% jongen werd vastgesteld. Onder 651 gevangen Rietganzen bedroeg het jongenpercentage 38.

Kleine Rietgans *Anser brachyrhynchus* (figuur 2, 3)

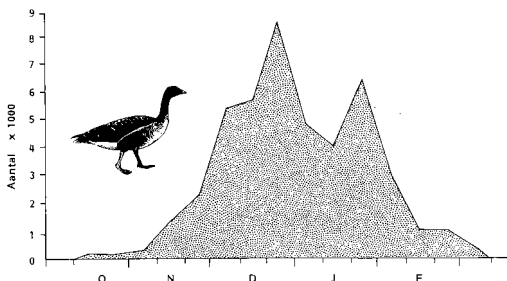
Verspreiding en aantallen De eerste Kleine

Rietganzen kwamen weer vroeg in de herfst aan. Al op 29 september vlogen tegen de middag c. 150 vogels over het Bergumermeer. Later op de dag werd waarschijnlijk ditzelfde groepje foeragerend gezien in de omgeving van de slaap-
plaats op de Witte en Zwarte Brekken. Op 14 oktober werden 1600 vogels geteld op de Steile Bank. Vervolgens stegen de aantallen geleidelijk en op 26 oktober verbleven er in Friesland 16 700 Kleine Rietganzen. Op de Witte en Zwarte Brekken overnachtten in deze periode slechts enkele honderden vogels doordat in de zomerpolder nog maar weinig land onder water stond.

Het seizoenmaximum van 17 000 werd vastge-
steld op 25 november. Een groot deel van deze ganzen sliep toen op het IJsselmeer bij Piaam. Van deze slaappleaats wordt in november en de-
cember al gedurende een reeks van jaren ge-
bruik gemaakt. Eerst op 12 en 13 januari en later weer op 18 februari gelukte het complete tellingen in ZW-Friesland te realiseren. De aan-
tallen waren toen klein, respectievelijk 1260 en 6500. Wanneer de vogels uit Friesland zijn ver-
trokken, is onbekend. Van de Nederlandse pleisterplaatsen buiten Friesland is slechts één waarneming van betekenis bekend. Op 14 febru-
ari foerageerden 400 vogels in de omgeving van Zierikzee.

Bij Damme (Vlaanderen) arriveerden de eer-
ste Kleine Rietganzen vroeg (13 oktober 17 vo-
gels). Vanaf 3 november was er een geleidelijke stijging en op 28 november werden er 2485 ge-
teld. In deze periode en ook later in het seizoen werden ook massaal Kleine Rietganzen waarge-
nomen in andere "oostkustpolders". Op 27 de-
cember werd het Belgische wintermaximum van 9820 vastgesteld. Tussen 31 december en 20 ja-
nuari daalde het aantal tot bijna 3500. Aange-
zien er op 12 en 13 januari in ZW-Friesland bij-
na geen Kleine Rietganzen aanwezig waren, moeten in die periode elders in NW-Europa grote aantallen gepleisterd hebben.

In de tweede helft van januari keerden veel ganzen terug; op 25 januari waren er in Vlaan-

Figuur 2. Gemiddeld aantal Kleine Rietganzen per decade in Vlaanderen in 1984/85. *Mean numbers of Pink-footed Geese per decade in Flanders in 1984/85.*

Kleine Rietganzen, februari 1980, Gaastmeer (Leo Schilperoord). *Pink-footed Geese* *Anser brachyrhynchus*.

deren alweer 8100. Begin februari werden er 6230 geteld; op 8 februari was het aantal gedaald tot 1850. In de weken daaropvolgend vertrokken de laatste vogels. Na 2 maart, toen er nog 64 aanwezig waren, werden geen Kleine Rietganzen meer gezien.

Bijzonderheden Dit seizoen werden aanwijzingen verkregen dat Kleine Rietganzen rechtstreeks van Denemarken naar Vlaanderen vliegen. Zowel in Nederland als België komt de soort ongeveer op dezelfde, steeds vroeger val-

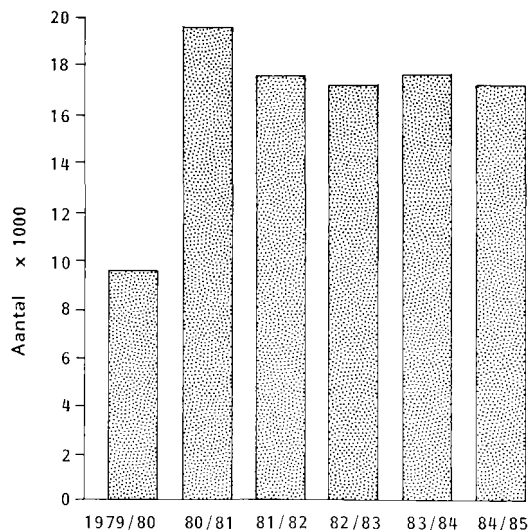
lende datum aan. Het vertrek uit Vlaanderen van grote aantallen die niet in Nederland worden gezien, doet ook sterk denken aan een rechtstreekse verplaatsing in het voorjaar tussen beide landen.

Uit de resultaten van de tellingen valt af te leiden dat de groei van de populatie die in ZW-Friesland overwintert, tot stilstand is gekomen. Het totaal voor Nederland en België te zamen bedroeg op 25 en 26 november ruim 18 500. Het is evident dat de Belgische pleisterplaatsen vanaf het seizoen 1980/81 van steeds grotere betekenis zijn geworden. Mogelijk is dit mede een gevolg van verjaagacties in oktober en november op de foerageerplaatsen in ZW-Friesland.

Leeftijdsbepalingen In ZW-Friesland werd in de periode 13-22 november onder 1000 Kleine Rietganzen een jongenpercentage van 19.7 vastgesteld.

Kolgans *Anser albifrons* (tabel 4, 5, 6, 7, figuur 4)

Verspreiding en aantallen Voor de Kolgans stonden in 1984/85 alleen tellingen in januari en februari op het programma. Er kwamen echter ook van december en maart vrij veel gegevens binnen. In november bleef het aantal Kolganzen klein. Op en rond 20.11 waren het er zeker enkele duizenden, met als grootste concentraties 600 in de Brabantse Biesbosch en 850 in de Noordoostpolder. Begin december arriveerden er meer. Op 12.12 werd boven Groningen massale trek van Kolganzen waargenomen. De tel-

Figuur 3. Jaarmaxima van de Kleine Rietgans in ZW-Friesland sinds 1979/80. *Annual peak numbers of the Pink-footed Goose in SW-Friesland from 1979/80 onwards.*

Tabel 4. Aantallen Kolganzen in Nederland en Vlaanderen in 1984/85. *Numbers of White-fronted Geese in the Netherlands and Flanders during 1984/85.*

Regio Region ¹	15-16 dec	12-13 jan	16-17 feb	16-18 mrt
Noord-Nederland	38570	51000	81230	1750
Midden-Nederland	39820	157040	173540	20310
Zuid-Nederland	13530	102670	32690	3200
Vlaanderen	4630	6400	8080	0
Totaal Total ²	97000	317000	296000	25000

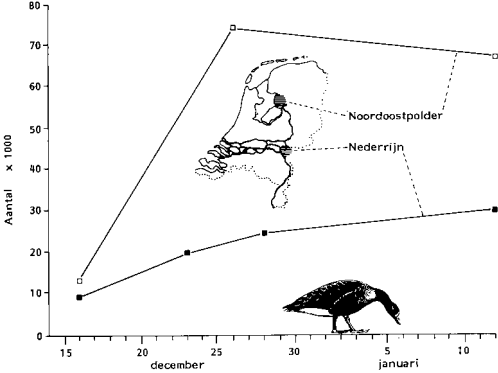
¹ zie figuur 1 see fig. 1; ² afgerond rounded.

Tabel 5. Seizoenmaxima en maart-aantallen van de Kolgans in Nederland en de DDR. *Peak numbers of the White-fronted Goose in the Netherlands and March numbers in the Netherlands and the GDR.*

Seizoen Season	Maximum Peak Nederland	Maart	
		Nederland	DDR
1976/77	188250	71500	30250
1977/78	183000	97500	15500
1980/81	251000	45000	35500
1982/83	320000	89000	68000
1983/84	302000	75000	85000

ling van 15-16 december gaf als totaal 96 000, maar omdat niet alle gebieden geteld werden, moet het aantal toen boven de 100 000 gelegen hebben. Omstreeks 30% van de Baltische-Noordzeepopulatie had ons land toen bereikt. Voor de jaren 1976-82 was dit percentage respectievelijk: 25, 17, 20, 8, 48, 26 en 22, hetgeen neerkomt op een gemiddelde over acht seizoenen van iets minder dan 25%.

Voor enige pleisterplaatsen kan aan de hand van cijfers de aankomst en de aantalsontwikkeling gereconstrueerd worden (figuur 4). Tijdens de midwintertelling van 12-13 januari was het totaal aantal Kolganzen in Nederland en België 317 000. Helaas werden bijna 42 000 eerst geteld op 15-16 januari, waardoor het mogelijk is

Figuur 4. Aantalsverloop van de Kolgans op twee belangrijke pleisterplaatsen in de eerste helft van de winter 1984/85. *Numbers of White-fronted Geese in two important haunts during the first part of the winter 1984/85.*

dat de uitkomst van de telling wat geflatteerd is. Een maand later (16-17 februari) werden er in beide landen samen 296 000 Kolganzen gevonden. Het geringe verschil tussen deze beide tellingen wijst erop dat er in de tussenliggende periode geen of nauwelijks wegtrek naar het oosten geweest is. Overigens werd het maximum in België pas op 26 januari bereikt, toen er 38 000 Kolganzen geteld werden. Na de tweede vorstperiode (7-20 februari) zal de wegtrek al spoedig op gang gekomen zijn. Op 16-18 maart werden nog 25 000 Kolganzen geteld, maar totaal moeten het er meer geweest zijn want diverse pleisterplaatsen werden toen niet gecontroleerd.

Uit de tellingen in de DDR en Nederland is gebleken dat in het eerstgenoemde land het aantal Kolganzen vroeger soms in dezelfde orde van grootte lag als het toenmalige wintertotaal bij ons. Het is opvallend dat het november-aantal in de DDR de laatste jaren kleiner is dan het aantal in de winter bij ons: 1976/77: 194 000 (DDR) — 188 000 (Nederland); 1977/78: 190 000 —

Tabel 6. Percentages van jonge Kolganzen in 1984/85. *Percentages of juvenile White-fronted Geese 1984/85.*

Gebied Area	Periode Period	Aantal Numbers		
		Totaal	Juveniel	% juveniel
Midden- en Noord-Nederland	13.11-10.3	15000	3164	21.1
Niederrhein	23.12- 2.2	2992	486	16.2
Goeree	30.1 - 3.2	317	62	19.6
Vlaanderen	1.11-19.2	15760	4471	28.4

Tabel 7. Populatiegrootte bij de Kolgans (januari, tenzij anders aangegeven). *Population size of the White-fronted Goose (January, unless stated otherwise).*

Seizoen Season	Nederland	België	Engeland	DDR	Totaal ² Total
1982/83	320000	6200	5700	21200	353000
1983/84	302000	6000	5500 ¹	10000	324000
1984/85	311000	6400	6700	0?	324000

¹ februari; ² afgerond rounded.

183 000; 1982/83: 98 000 — 320 000; 1983/84: 128 000 — 302 000 (Rutschke *et al.* 1978-84). Tegenwoordig pleisteren kennelijk in november nog grote aantallen Kolganzen ten oosten van de DDR (Polen en misschien ook Rusland). Als de totalen in Nederland, BRD en DDR voor maart worden opgeteld, blijkt dat veel Kolganzen in die tijd al verder oostwaarts zijn getrokken.

Bijzonderheden In januari 1985 waren er 6700 Kolganzen in Engeland (*Wildfowl* 36: 152). Sinds enige jaren worden er telrapporten ontvangen uit het gebied van de Elbe tussen Hitzacker en Snackenburg, BRD (S. Spalik). Daaruit blijkt dat er naast grote aantallen overvliegende ganzen soms ook veel vogels kunnen pleisteren. In de winter van 1984/85 betrof het o.a. 2680 (15 dec), 3500 (28 dec) en 4360 vogels (7 mrt).

Leeftijdsbepalingen Het gemiddelde percentage jonge vogels, gewogen naar het belang van elke regio, bedroeg 21. De verschillen in de gevonden jongenpercentages zijn opvallend (tabel 6). Er wordt wel beweerd dat families met jongen gemiddeld iets verder zuidelijk doortrekken dan andere categorieën. Bij het vergelijken van de uitkomsten van Midden- en Noord-Nederland met die van Vlaanderen zou dit kunnen kloppen. De percentages van Goeree en de Nijderreijn passen echter niet in de reeks.

Grauwe Gans *Anser anser* (tabel 8)

Verspreiding en aantallen Door de beperking van het aantal tellingen is er voor de Grauwe Gans nu slechts één telling uit de herfstperiode (27-28 okt). In het verleden werden de grootste aantallen soms in oktober en soms in november vastgesteld, afhankelijk van de teldata en een wat vroegere of latere doortrek. Als peildatum voor de omvang van de doortrekkende populaties is de periode van eind oktober-begin november geschikt omdat dan in ieder geval de grootste aantallen in Nederland verblijven. De vroeger gebruikte perioden in medio oktober en medio november vielen nog wel eens te vroeg of te laat. De telling in eind oktober 1984 leverde 60 000 vogels op.

Bij doortrekkers als de Grauwe Gans geven de in Nederland getelde aantallen onvoldoende informatie over de totale omvang van de populatie. Deze kan het best bepaald worden in het winterkwartier, voornamelijk ZW-Spanje, waar in 1983/84 het grootste aantal van de laatste decennia werd vastgesteld (120 000). Een andere benadering is het in een vroeger stadium van de trek uitvoeren van simultaantellingen of, zoals J. Madsen heeft gedaan, de gemiddelde cijfers van medio september uit Noorwegen, Zweden, Denemarken, Polen, DDR, BRD en Nederland bij elkaar te tellen. Hij heeft gegevens van het einde van de jaren zeventig en het begin van de jaren tachtig gebruikt en komt dan op een totaal van 93 000-112 000 Grauwe Ganzen voor de *Atlantic flyway*. Dit betekent een geweldige toename in de laatste twee decennia want in de jaren zestig werd de Noordwesteuropese populatie op 30 000 ganzen bepaald (Rooth 1971).

In overeenstemming met het gebruikelijke beeld in Nederland zijn de aantallen in januari groter dan in december. De oorzaak hiervan is dat er in januari al terugtrek vanuit ZW-Europa plaatsvindt van vogels, die in februari al op de broedplaatsen arriveren, zoals in Denemarken (J. Madsen). Het herfsttotaal van 60 000 is even groot als de aantallen in oktober 1979 en november 1982.

In Vlaanderen werd de Grauwe Gans voornamelijk als doortrekker gezien in de herfst en het voorjaar. Het voorkomen van pleisteraars was grotendeels beperkt tot de kustpolders en gebieden aan de Schelde. Het maximum bedroeg 200 vogels.

Brandgans *Branta leucopsis* (tabel 9, figuur 5, 6)

Aantalsverloop en verspreiding Zoals gebruikelijk werden de eerste groepen Brandganzen langs de noordkust van Friesland en Groningen gezien. Uit de aankomstperiode zijn vermeldenswaard: tien Brandganzen op de Groningse kwelders op 13 oktober en aantallen van 4400, 17 000 en 20 000 in en nabij het Lauwersmeer op respectievelijk 29 oktober, 7 en 14 november. De 46 000 vogels van de december-telling waren op de voor deze tijd gebruikelijke wijze over de verschillende foerageergebieden van

Tabel 8. Aantallen Grauwe Ganzen in Nederland in 1984/85. *Numbers of Greylag Geese in the Netherlands in 1984/85.*

Regio <i>Region</i> ¹	27-28 okt	15-16 dec	12-13 jan	16-17 feb
Noord-Nederland	13500	3800	20	2480
Midden-Nederland	39550	750	1340	3240
Zuid-Nederland	6920	7310	10860	3920
Totaal <i>Total</i> ²	60000	12000	12000	10000

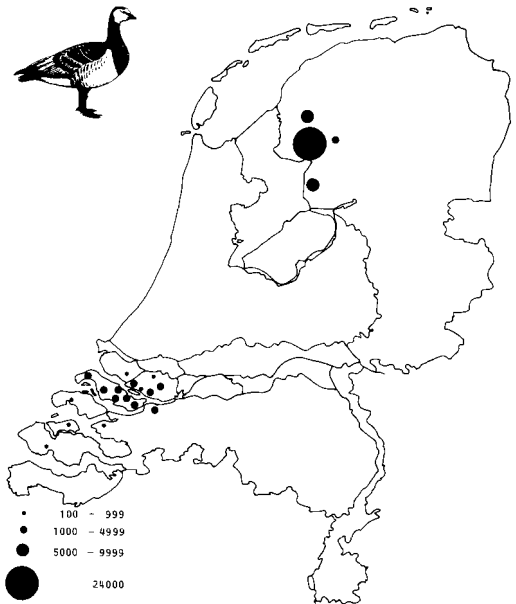
¹ zie figuur 1 *see fig. 1*; ² afgerond *rounded*.

Noord-Nederland en het Deltagebied verdeeld. De januari- en februari-tellingen gaven daarentegen onder invloed van de koudeperiode een zeer afwijkende verspreiding te zien. Wel werd, evenals in de vorstperioden van 1978/79 en 1981/82, het noorden van Friesland en Groningen verlaten, maar er vond nu geen massale verschuiving naar ZW-Nederland plaats. De grootste groepen bevonden zich tijdens de januari-telling in ZW-Friesland. In de Huitebuursterpolder bij Nijemirdum werden toen zelfs 24 000 Brandganzen geteld. In dit gebied waren de sneeuwcondities relatief gunstig vergeleken met noordelijker streken zodat de ganzen niet verder zuidwaarts behoeften te trekken. Dit suggereert dat lage temperaturen op zich relatief weinig invloed hebben en dat vooral de sneeuwcondities bepalend zijn voor de verspreiding binnen Nederland. Het aantalsverloop in het Deltagebied was in overeenstemming met het beeld dat de ganzen zich concentreerden in ZW-Friesland. Vermoedelijk was er geen aanvoer van ganzen tijdens de vorstperiode. Mede door het matige broedsucces waren de aantallen in december en januari in ZW-Nederland zelfs kleiner dan in het voorafgaande seizoen.

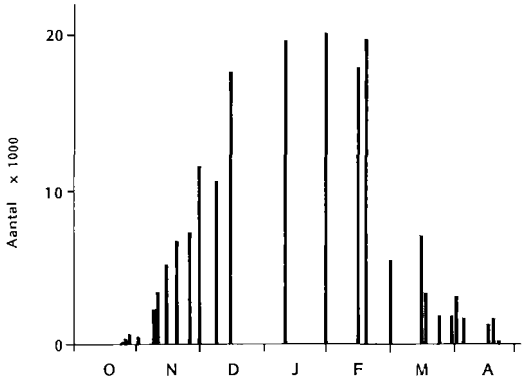
Nog voor het einde van de tweede vorstperiode vonden er al enige verschuivingen plaats van ZW-Friesland naar het noordoosten en verschenen de eerste groepen in Midden-Friesland en langs de Waddenkust. In grote lijnen was de verspreiding tijdens de februari-telling echter nog steeds gelijk aan die in januari.

In Vlaanderen werd de Brandgans slechts in klein aantal waargenomen. In de tweede helft van januari waren er enkele tientallen aanwezig, met een maximum van 118 op 24.1. Ook tijdens de tweede vorstperiode waren er kleine groepjes (max. 35) aanwezig.

Leeftijdsoepalingen Blijkens de tellingen van jongen is 1984 een zeer matig broedseizoen geweest. Onder 3787 onderzochte vogels werden slechts 6.4% eerstejaars vastgesteld. Het is duidelijk dat deze geringe aanwas de sterfte van het seizoen niet kon compenseren en een verkleining van de populatie tot gevolg moest hebben.

Figuur 5. Verspreiding van de Brandgans in Nederland op 12 januari 1985. *Distribution of Barnacle Geese in the Netherlands on 12 January 1985.*

Figuur 6. Aantalsverloop van de Brandgans in het Deltagebied in 1984/85. *Numbers of Barnacle Geese in SW. Netherlands during 1984/85.*

Deze verwachting werd bevestigd door de tellingen in Nederland, die met een maximum van 58 000 Brandganzen duidelijk onder de 71 000

Tabel 9. Aantallen Brandganzen in Nederland in 1984/85. *Numbers of Barnacle Geese in the Netherlands during 1984/85.*

Gebied Area	14-16 dec	12-13 jan	10-17 feb	19-20 apr
Groningse kwelders	5240	0	0	0
Lauwersmeer en omgeving	14130	0	100	0
Schiermonnikoog	—	0	0	1260
Overig Friesland	9330	31720	28710	0
IJsselmeerpolders	0	6570	4380	0
Deltagebied	17460	19730	19720	1400
Totaal Total ¹	46000	58000	53000	2700

¹afgerond rounded.

van het voorafgaande seizoen bleven. Omdat de noordkust van Nederland tijdens de koudeperiode verlaten werd, is het niet waarschijnlijk dat er in die periode ten noorden of oosten van ons land belangrijke aantallen Brandganzen vertoefd hebben. De grootte van de gehele Russische populatie kan in 1984/85 dan ook op 58 000 vogels gesteld worden.

Rotgans *Branta bernicla* (tabel 10, 11)

Verspreiding en aantallen In het Waddengebied zijn in dit seizoen twee complete tellingen uitgevoerd. De felle koude in januari had een zeer sterk effect op de verspreiding van de kleinste bij ons overwinterende ganzesoort. In plaats van de 24 000 Rotganzen die in januari 1984 in het Waddengebied pleisterden, werden er in januari 1985 slechts 2500 geteld. Ook de verspreiding binnen het Waddengebied was ten gevolge van de winterse omstandigheden sterk veranderd. In 1984 troffen we 32% van de Rotganzen in het uiterste westen van het Waddengebied aan (Texel en de kop van Noord-Holland), doch in 1985 maar liefst 85%. In de loop van januari daalde ook hier het aantal nog sterk: op Texel bijvoorbeeld van 2040 op 10.1 naar 500 op 17.1 (P. Postma) en op Terschelling van 1400 op 6.1 naar 300 op 14.1 (H. Horn). Op sneeuwvrije plaatsen, zoals de taluds van dijken, zochten de achtergebleven Rotganzen nog voedsel. Hoe bar de omstandigheden waren, blijkt wel uit het feit dat op Terschelling, Vlieland en Texel in deze tijd c. 200 door uitputting omgekomen Rotganzen zijn gevonden, ongeveer 15% van de achtergebleven vogels.

In ZW-Nederland is in het seizoen 1984/85 slechts één telling gehouden, namelijk omstreeks half januari. Tijdens deze telling zijn het oostelijke deel van Zuid-Beveland en een gedeelte van Schouwen-Duiveland waarschijnlijk onvolledig geteld. Hierdoor kan er o.a. in het gebied van Goeree-Overflakkee, Grevelingen en Schouwen-Duiveland sprake zijn geweest van missers. Het is erg jammer dat deze telling een niet geheel betrouwbaar beeld geeft, omdat deze een antwoord zou kunnen geven op vragen rondom de verspreiding van de Rotganzen in ZW-Nederland in strenge winters met een sneeuwdek.

De resultaten wijzen erop dat de aantallen in de genoemde periode kleiner waren dan in andere jaren en dat het weer dus een duidelijke invloed gehad heeft. De laatste jaren overwinterden jaarlijks c. 15 000 Rotganzen in ZW-Nederland, terwijl half januari 1985 slechts 7300 vogels geteld werden. Kleine aantallen waren vooral aanwezig langs de kust van de Oosterschelde op Zuid-Beveland en Tholen, op St. Phi-

lipsland en langs het Krammer-Volkerak. Opvallend is het dat de aantallen in de meer zeewaarts gelegen gebieden zoals Goeree-Overflakkee, Schouwen-Duiveland, de Grevelingen en het Veerse Meer/Zandkreekgebied meer op het normale niveau lagen. In Vlaanderen werden maximaal 18 Rotganzen tegelijk gezien.

De totale in West-Europa overwinterende populatie bestond in januari 1985 uit 150 000 vogels, een vermindering van c. 20% ten opzichte van het voorafgaande seizoen. De voorjaarsaantallen in het Nederlandse Waddengebied waren slechts met 11% tot 56 000 teruggelopen.

Een ieder die nog over aanvullende waarnemingen beschikt, wordt verzocht om deze alsnog in te zenden, zodat het beeld gecompleteerd kan worden.

Bijzonderheden Opvallend was het verschijnen van een groep van 63 Witbuikrotganzen van 8 tot 15 maart (gehele week mist) op Texel in de ingedijkte kwelder bij de polder Wagejot en op het aangrenzende wad. De vogels sloten zich niet aan bij de op binnendijks grasland foeragerende Zwartbuikrotganzen (P. Postma). Vrijwel zeker ging het hier om een groep Witbuikrotganzen uit Lindisfarne (Groot-Brittannië) die

Tabel 10. Aantal Rotganzen in het Nederlandse Waddengebied in 1985. *Numbers of Brent Geese in the Dutch Wadden Sea area in 1985.*

Gebied Area	12-13 jan	17-21 mei
Texel	1350	5400
Vlieland	64	450
Terschelling	300	13100
Griend	—	360
Ameland	20	5300
Schiermonnikoog	0	2000
Rottumerplaat/Rottumeroog	0	1400
Balgzand/Wieringen	780	1000
Friese kust	2	23000
Groningse kust	0	4000
Totaal Total ¹	2500	56000

¹ afgerond rounded.

Tabel 11. Aantallen getelde Rotganzen in ZW-Nederland in januari 1985 (onvolledige telling). *Numbers of Brent Geese in SW. Netherlands in January 1985 (incomplete count).*

Gebied Area	12-20 jan
Westerschelde	40
Zandkreek/Veerse Meer e.o.	1920
Oostelijk Zuid-Beveland	360
Tholen/St. Philipsland	940
Schouwen	2080
Grevelingen	840
Goeree	1000
Krammer/Volkerak	90
Totaal Total ¹	7300

¹ afgerond rounded.

onderweg naar Denemarken door de dichte mist uit de koers waren geraakt. In Vlaanderen werden tweemaal twee Witbuikrotganzen opgemerkt.

Leeftijdsoepalingen De zomer van 1984 heeft voor de Rotganzen een zeer slecht broedresultaat opgeleverd: slechts 3% van de in West-Europa overwinterende Rotganzen waren eerstejaars.

De Ganzenwerkgroep Nederland/België bestaat uit de volgende personen: L. M. J. van den Bergh (coördinatie tellingen en Rietgans), A. Timmerman Azn (Kleine Rietgans), J. Philippona (Kolgan), J. Rooth (Grauwe Gans), C. M. Lok (Brandgans), B. S. Ebbinge (Rotgans, Waddengebied), A. M. H. van Haperen (Rotgans, Deltagebied) en E. Kuijken (coördinatie België).

Summary

In this paper, the results of the geese counts in the Netherlands and Flanders in 1984/85 are presented (fig. 1-6, tab. 1-11). The number of 183 000 Bean Geese *Anser fabalis* in February was a record for the Netherlands. Among these birds at least 23 000 were of the subspecies *fabalis*, which is another record. The number of Pink-footed Geese (peak number 17 000 on 25 November) is rather stable during the last five years. White-fronted Geese remain rather stable since 1982/83 (peak Netherlands and Flanders in 1984-85 317 000). Greylag Geese peaked at 60 000 in late October. Only 58 000 Barnacle Geese were counted during the peak period (1983/84 71 000), mainly as a result of a low reproduction success in 1984 (6.4% juveniles). During the severe winter 1984/85, only 2500 Brent Geese remained in the Dutch Wadden Sea and at least 7300 in SW. Netherlands. In spring, 56 000 birds were counted in the Wadden Sea area, 11% less than in spring 1984. Juvenile percentages varied strongly between (sub)species (tab. 1).

Literatuur

- VAN DEN BERGH L. M. J. 1985. Het voorkomen van de Taigarietgans *Anser fabalis fabalis* in Nederland. *Limosa* 58: 17-22.
- DENTENEER L. & HOOGWERF G. 1985. Onderzoek aan de populatie Rietganzen van de Kampinische Heide. (Rapport) Moller Instituut, Tilburg.
- GANZENWERKGROEP NEDERLAND 1978-81 [in serie] Resultaten van de ganzentellingen in Nederland in het winterhalfjaar 1976-77 t/m 1979-80. *Watervogels* 3: 145-163, 4: 73-91, 5: 65-95, 6: 119-142.
- 1983-84 [in serie]. Ganzentellingen in Nederland in het seizoen 1980/81 t/m 1982/83. *Limosa* 56: 9-17, 57: 7-16, 57: 147-152.
- GANZENWERKGROEP NEDERLAND/BELGIË 1986. Ganzentellingen in Nederland en Vlaanderen in 1983/84. *Limosa* 59: 25-31.
- HAZELHORST H. 1985. *Fabalis* kwam, zag en overwinterde. (Rapport) Utrecht.
- KUIJKEN E. *et al.* 1986. Overwinterende ganzen in de polders tussen Knokke, Brugge en Oostende, seizoen 1984-85. *Veldornithologisch Jaarboek van NW Vlaanderen*. 1986: 79-85.
- ROOTH J. 1971. The occurrence of the Greylag Goose *Anser anser* in the western part of its distribution area. *Ardea* 59: 17-27.
- RUTSCHKE E. *et al.* 1978, 1981, 1983, 1984 [in serie] Ergebnisse der Wasservogelzählungen. (Mitteilungen und Berichte) Zentrale für die Wasservogelforschung der DDR, Potsdam.

Ganzenwerkgroep Nederland/België
(Netherlands/Belgium Goose Working Group)
Rijksinstituut voor Natuurbeheer
Postbus 9201, 6800 HB Arnhem

Aanvaard voor opname 1 december 1986

